

1799

ספר

חמישה אלפין

19
1813

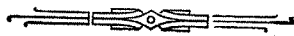
יכרוז בתוכו חידושים ופירושים על כל

חמישה חומשי תורה וחמש מגלות

ועל כמה אנרות חז"ל אשר היו ערפל התולתן, ירחיב, יאריך ויגלה את העצור בתוכן עד אשר היו לדרושים שלמים, יפים במהרת ומליצת הלשון אף ברעיונותיהם למאד נעימים; ראו משכילי על דבר אמת ויאשרום, תופשי תורה ואוהבי מוסר ויהללום; גם יעמיק בעמקי שאלות הזמן עד אשר בא והגיע ליסוד חפצן ומטרתן, ויעש את כל העקוב בהן למישור ורוכסי הפליאות לבקעה, ועוד ישחר למוסר את פריצי הדור החדש אשר יאמימו ויכבירו את אזנם משמוע לקול מדריכיהם ומוכיחיהם, הדורשים רק את טובתם והצלחת נפשם לבל ישבעו במצולת הפריצות והמינות.

מאת הצעיר באלפי ישראל

אהרן אליעזר אפרון בהרה"ג המנוח ר' שאול איש אמדור (פלך הוראדנא).

ווילנא

בדפוס ג. ראזענשאל, זאוואלני 50.

תרע"ד.

Хамишо Алфинъ

т. е. Пять первыхъ буквъ (А)

LB S 23

соч. А. Л. ЭФРОНЪ.

1914.

הוצאת של (עברית) תל אביב

Аронъ Лейзеръ Эфронъ.

М-ко Индура Гроден. губ. и уезда.

4-113

Russland, Aron-Leiser Efron.

Indura Gouv. Grodno.

набрано въ Тип. Розенталя, завальная 50.

печат. въ Тип. Цювсона, троцкая 13.

1914.

313386

23

מבוא לספר

הנה מרם אצני כף הנלי על מפתח המבוא לספרי, אספר לפני קהל ההונים בו את הקורות אשר עברו עלי מעורי ועד היום הזה, את תולדותי ותולדת אבי ניע אשר הן קשורות ואחוות יחד כשבועות השרשרת הקבועות זו בזו, גם מה ראיתי להיות בקהל מחברי חבורים, ואחר בן יבואו הקוראים והמעיינים בפנים הבית, בית הספר.

בעיר אמדור הרחוקה מהוראדנא העיר כשלוש פרסאות נולדתי אנכי לאדוני אבי מורי הנביר הנכבד, עושה צדקות עם כל אדם מוהרר שאל אפרון בן האלוף מירם מעם, ירא אלהים באמת ובתמים, כבוד שמו מפארים מוהרר חיים חייקא ז"ל. אבי זקני ר' חיים חייקא היי איש נכבד מאד זלמנצא פיו כל בני עירו, עיר אמדור יחלו, כי הוא היי הראש והמנויג בעדתו; כי היי דבר בין איש לאיש, אמרו נלכה נא לרי חיים חייקא, כי הוא יתן לנו באור פניו משפט חיים ושלוש, יושר וחמד ולא מרו מן הדבר-פשר אשר הגיד להם ימין זשמאול. תואר פניו היי יפה עד למאד, ועוד היום יספרו הוקנים בעירי אשר ידעו אותו, כי לא ראן במרוצת ימי חייהם יפה תואר ויפה מראה כמותו, כי הדר נאון פניו הטיל יראת הכבוד על כל רואיו, בכל מעשיו ובכל דרכי מסחרו היתה שפוכה יראת אלהים, ולא סר מדיני שולחן ערוך אף כמלוא חוש השערה, הן בהיותו בביתו והן בלכתו בדרך באניות סוחר לעיר קענינסבערג למכור שמה את יכול אדמת רוסיא אשר קנה מאת אדוני האחוות.

ושמעתי מפי אנשי אמת, כי בשנת 1831 למספר זנוצרים, כאשר היי המרד במדינת פולין ומוראוויואוו אשר הכניע את קשר המורדים מבני פולין בשנת 1863 היי או שר הפלך בהוראדנא הלך עמו, עם אבי זקני בהיותו אז בעיר אמדור לרגלי כהונתו אחווי ושלובי יד, ויתרועע אתו כרעים אהובים, כי הוא מוראוויואוו אהב מאד את היהודים מבני הדור הישן, אשר כל רואיהם יכירום כי הם ממעי ישראל יצאו, ותסר או מספרים לא עדה על הדרת פניהם, הוא הוקן. אשתו, אשת אבי זקני היא אמי זקנתי מרת לאה ניע זכתה, כי הגיעו ימי חיי קרוב למאה שנה, וכל המעלות והמדות שחשב שלמה בהסימן אשת חיל היו בה, כי היא היתה אשת חיל יראת ה', ואין קץ לשמחת נפשה כאשר פרשה את כפה לעני, ומה גם לעני אשר ידעה כי הוא בן טובים. רבים היו מאוכזרי שולחנה גם כאשר הלך אבי זקני לעולמו, וכל הנכנס לביתה רעב יצא שבע אם הוא בקש אוכל לו, והיא התיחשה לנצר מנוע הגאון הגדול

השר

השר כבוד שמו מוהרר ש אול וואהל זצ"ל, הוא האיש אשר נבחר למלך על עם פולין זמן קצר, באשר לא השוו דעותיהם את מי לעשות למלך עליהם כמנהג אנשי פולין בימים ההם, ולואת נקרא בשם וואהל, נבחר בלשון אשכנזי ושמו נאה לו להיות נקרא על שם שאול המלך (ע"ן בספר שם הגדולים החדש להרב ר' אהרן וואלדען את מערכת הגדולים ותקרא שם את כל כתב המסורה אשר מסרו אודות הגאון השר הזה, איך חי הולך וגדול עד אשר פעם אחת נבחר לשבת על כסא המלוכה ולשלום ולעצור. אולם הצדיק הזה מאן להכיל עליו זמן רב מדהבה בון, וכתב בספר חוקה איזה דברים טובים על עמו והשיב אחור ידיו מלאחוז בעול הממשלה). רבים מבני משפחתי היו מקוראי שמו, ואבי זל חי אחד מהם:

אנכי עוד מרם הגעתי לבן מצוה, שלחני אבי לעיר ווילנא מקום מולדת אמי הצנועה הכשרה בנשים מרת שרה ניע אשר או חי חי אבי, הוא אבי זקני הנכבד וירא אלהים באמת מהו גבריאל סא, עם ניע מחותנו של הרב הגדול בתורה ובחכמה מיה בן ציון יהודא בער קאוויץ בעהמים עוטה אור ולחם ושמה (ראה בס' עיר ווילנא) בן להגביר הפרנס ר' אהרן סאיעט ברי בן ציון זל (בספר דרך המלך על המסורות מצאתיו חתום בין חתומי כתב מליצה שחתמו עליו פרנסי ומנהלי דקיק ווילנא בשם אהרן בי"ם בן ציון), והיא אמי היתה יוצאת ירך הגאון הנדבך בכל מצוא תפוצת ישראל בעל באר הישב זצ"ל ונעלם ממני אם מצד האב או מצד האם; גם התחשבה לנשע נעמן ממשפחת קאצינע ענב אנען הגדולה והנשאה בישראל אשר רבים מאתה היו מהמאירים לארץ ועני הגולה:

שם בעיר ווילנא למדתי אנכי אצל מלמד אחד להועיל בבית המדרש של הרב הגאון הגביר הנעלה ר' חיים נחמן פרנס זצ"ל, ואחר כן בישיבה אחת מישיבות העיר, עד אשר אבי הרץ דעתו לפי עצת אחדים ממכיריו וממיודעיו, ללמדני תורה והשכלה גם יחד בבית ספר הרבנים, אשר חשבו אז רבים מיושבי עיר ווילנא, כי הוא התכלית הנרצה לנערי בני ישראל והוא החוש המשולש, כי הוא משכן לתורה לחכמה וליראה, ולא ידעו, כי אחדים ממורי ישראל אשר היו שמה הציבו להם למטרה להתעות את פרחי ישראל מדרכי חיים לדרכי מיתה, וכך נהג והנה אשר יצא מפי המאצפים האלה חי סף רעל לאמונתנו הקדושה. אבי זל אשר חי תמים בכל דרכיו ולא ידע מרע, ראה והביט רק על השם הנכבד הנקרא עליו, בית ספר הרבנים! והוא המהו בתואר הכבוד אשר לו, ומלה אחת היתה שומה בפיו תמיד לאמר: איך יוכל להיות, כי מבית ספר הרבנים אשר מפי התלמידים משם יבקשו תורה ודעת והם יהיו עיני העדה, יצאו נחשים צפעונים ופריו יהי עם משחית לאמונתנו? אין זה כי אם דבה רעה וחמת קנאה! וכן יש (מדרש רבה בראשית פרשה ע"א) ותהר לאה ותלד בן (בראשית כ"ט) א"ר יוסי בן חנינא כו' יש ששמותיהן נאים ומעשיהם נאים ויש ששמותיהן נאים ומעשיהם נאים ויש ששמותיהן נאים ומעשיהם נאים, ואנכי כל הימים שלמדתי בבית ספר הרבנים לא עזבתי תורת אל חי והשכלתי מבחיירי המלמדים אשר בעיר, ושפת קודש למדתי אצל הרב החכם המדקדק הנפלא מויה משה הכהן רייבערסאהן ניע בעהמים תקון משלים ועוד ספרי דקדוק. אך אנכי

אנכי הייתי כיונה בימי נח ולא מצאתי מנוח לנפשי בבית הספר הנוכר, וכאשר הייתי לתלמיד במחלקה החמישית, משם העירתי רוח מחרה כאיש אשר יעירו אותו משנתו, לנסוע לישיבת עיר וואלאוין הגדולה, למען הקשיב רב קשב ולקח מגדולי המורים אשר היו שם, הלא הם הנאונים המפורסמים לרב תהלה מו"ר נפתלי צבי יהודא המכונה נציב ומו"ר יוסף דובער הלוי בעהמים בית הלוי זצ"ל, ומה גם כאשר הרב הגדול ר' שבתאי ראשקעס נ"ע משניפיסקא (מגרש עיר ווילנא) אשר היה אלופי הרבי כמה שנים, צוה עלי במפניע לשום לישיבת וואלאוין פעמי, ושם למדתי בשקידה שתי שנים ומחצה. אבותי שלחו אלי מוויילנא די כסף עד כי היה לאל ידי גם לתמוך ברב או במעט לתלמידים עניים, כי אבי הצליח בכל אשר עשה ונחשב אז לאחד מראשי העשירים שבוויילנא.

כאשר הצלחת אבי הגיעה למרום קצה מדבר ענשא ונתן באמונה וזן שלו ולא שלו ה"י צדק, יצאה הקנאה הארורה ממחבואה כארי מסוכנו ותעולל עליו עלילה ברשע לפני הממשלה, כי הוא מעביר סחורה אסורה ממדינתו לחוץ בלא מקום ותצו להשימהו בבית הכלא. (חרפת המסית אשר אין מצדיקים אותו והמוסר הארור לא תמחה לנצח ועולם הגדול נכתם לפני כל יודעי שמם!) אבל כבר אמר החכם מכל אדם: והאלהים יבקש את נרדף (קהלת ג'), ומובא (בבא קמא ה"ג) איר אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפים, שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני זונה והכשירן הכתוב לנבי המזבח, ופירש המהרש"א זצ"ל, מן הנרדפין כו', אי נמי דקאמר הכי דאף שיוכל האדם להציל עצמו ולעמוד כנגד הרודף עד שהיה הרודף נרדף ממנו, לא יעשה כן ויהא מן הנרדפים, וכן אבי זצ"ל היה יכול להציל את נפשו בנפשות הפושעים הרודפים ולא להצטית בכור חייו קרוב לארבע שנים ולא עשה כן, כי חפץ ללכת בדרך טובים ולשמור ארחות צדיקים; השנים המוי"מ נשאו את עונם והוא בעור המתיר אסורים יצא חפשי בדרך גם ופלא מבית הסוהר עד לא יאומן כי יסופר מראש, וכל השומע מזה קרא ואמר: כמה גדול אדם זה שנעשה לו גם גדול כזה! בו באבי גם ראה ראינו איך קנים ונכונים דברי המשורר האלקי (תהלים קמ"ז): אשרי שאל יעקב בעורו שברו על ה' אלהיו, כי בכל הימים אשר היה אסיר אל בור, לא חפץ לשמוע לעצת רבים מידידיו ומאוהביו אשר בצרחו להם צר, לפנות במכתבי בקשה להשופטים שיקראוהו דרוור, יען כי הוא רק נחשד בעלילה ומאומה לא מצאו אצלו כל הדורשי משפט, וכן לבקש רחמים מאת השופטים היושבים ראשונה במלכות אשר בידם להמות את השופטים המרים למשמעתם אל כל אשר יחפצו, ודבר אמת בפיו חמיר: שוא תשועת אדם ורק בה' המפלג ומציל אשים מבטחי, לפניו אשפוך מרי שיחי ולפניו אערוך את שאלתי, שועתי ובקשתי, כי רק הוא מושיעי בעת צרה, הוא נואלי וקרובי ואין אחר וולתו, וסוף הדבר היה כי נענש מבית משפט העליון אשר בפעטערס-בורג לשלם להממשלה רק כסף ענושים.

כאשר בחר אבי לשבת בהאמבורג, באתי גם אנכי שמה ולמדתי ומן לא רב עם חברים מקשיבים, בחורי חמד אצל הרב גאון יעקב והדרו מו"ה יעקב קמ"ט. דינגער זצ"ל בעהמים ערוך לנו ובנין ציון ועוד ר"מ וראב"ד בעיר אלטינא החוברה להאמבורג

מבוא

להאמבורג, גם אצל הרב גאון המתואר גם בתואר דאקטאר מיר ברוך יצחק בהגאון פאר הומן ועטרת תפארת ישראל מוהרר ישראל ליפשימץ וצל, כי הוא הרבי ישב לעת הזאת בהאמבורג אחר אשר יצא מעיר שווערין שבמקלקלענבורג אשר כהן שם בכחונת רב כודל על כל מדינת מעקלענבורג שווערין, ואצלו באו לומדי עיר האמבורג מדי יום ביומו לשמע שיעור דף גמרא מפיו, ואנכי הצעיר הייתי בתוך מספרם. (חדושי תורחו נדפסים בפירוש תפארת ישראל אשר לאביו על המשניות בראשי תיבות אבי, וזה הוא: אמר ברוך יצחק). פעמים רבות בכואי לביתי ללמוד מצאתי אותו יושב מעושף במלית תחת מלבוש העליון אשר הי עלי ועונו התפילין ער ראשו, ולא רחוק הי הפרי מן העץ, כי כמעשה האב כן מעשה הבן, וכן כותב הוא בהקדמתו לפירוש תפארת ישראל על אביו הצדיק ויע: הרבה פעמים כיו וישב במלית ותפילין תחת מכסה מלבוש העליון עד שלא הרגיש אדם בזה ולא פסק פומי מירסא, מכל זה אנו רואים איך הצדיקים הולכים צנועים עם הי, ומה רב הטוב הצמון להם בעולם השכר!

אחר שְׁבִי חצי שנה בהאמבורג שְׁבִי לארץ רוסיא ואקח לי לאשה על פי פקודת אבי מעיר מושבי ומולדתי אמדור בת אחותו תחי, וכשמה כן תהלתה, כי צניע שמה והיא צנועה בכל מעשי ודרכי, ותל כי זכיתי להיות לי מצנה שלשה בנים ושלוש בנות (יאריכו נא ימיהם בטוב ושנותיהם בניעמים וברכת אביהם עליהם תבוא!). אבי זל אחר כאשר ישב איזה שנים בהאמבורג אנה למושב לו את העיר פראנקפורט העומדת על נהר מאין, אשר יכונה בשם "ירושלים הקטנה", ושם התנדע להרב משם המאור הגדול, צדיק תמים דרי מיר צבי הירש, ולהשר הצדיק, גדול מאד בישראל שמו מ"ה שמעון וואלף באראן ראטהשייד, והם שניהם זכרונם לחיי עד חפצו ויבקשו קרבתו, גם נדרשו תמיד לשאלתו ונמצאו לבקשתו בענינים רבים הנוגעים לצרכי כלל ישראל.

מדרי זכרי את שם האיש השר, כליל העשירים ותפארת הרוונים, תהלתו מלאה הארץ באראן שיר, תתפעל נפשי התפעלות אין ערוך לה, ואקרא בקול ואומר למען שמעו רבים; רבי שמעון וואלף מחייב את העשירים בדורנו כרי אל עור בן חרסום את העשירים בדורו! הנה הבאראן שיר אשר אין קץ הי לעשרו, מלכים השכימו לפתחו ושרים רבי מדינות כרעו לפניו ברך, ובכל יום ויום היתה לו שעה קבועה ללמוד שיעור תלמוד עם רבו אשר עשה לו; שלש פעמים ביום התפלל במנין עשרה אנשים אשר שכר אותם לכל תפלה ותפלה לבוא לבית מדרשו, והוא בעצמו ירד לפני התיבה, למען יוכל לכונן כל מלה ומלה בתפלתו, וכיום השבת הי בית השטרות הגדול שלו בפראנקפורט סגור על מסגר, אין יוצא ואין בא אשר הנוק עי זה עלה על כמה אלפים רוב ועשירים בדורנו אשר אין להם מעשר מן מעשר כספו יפנו עורף לתורתנו אשר לא תסולה בכל יקר תבל ולאמונתנו הצרופה שבעתים, ועל כסף לא רב יפשוו הם לבטל תפלה ולחלל שבת קודש אשר הוא העד, כי ה ברא את התבל ומלואה! גם מצוה להגיד ולספר את שבת גאון העשירים שיר מה ששמעתי מפי אנשי פראנקפורט, כי פעם אחת באשר בקר אותו, את הבאראן בהיכל,

הקיסר

הקיסר רוסיא אלכסנדר השני והגיע אז זמן תפלת מנחה, בקש לו, כי יחכה נא שמינית שעה עד אשר יתפלל תפלת מנחה, והקיסר החסיד נעתר לו על זה! ומי יוכל להעריך את צדקת פורונו בישראל אשר עלתה למליינים רבים, כי נתן לכל דורש עזר; לואת לשם ולזכרון אביר הגבורים רבי שמעון וואלף תחרד נפשי חרדת כבוד ורב הדרה, בכל חשק לב ואות נפש ארצה לחבק בזרועות עפר קברו, כי אדמת קודש הוא לי, ואין כל עשיר מדורנו יוכל לעמוד לדעתי במקום ראמהשילד בעולם האמת!

רבים מגאוני ועשירי רוסיא אשר נסעו למעני-הרחצה דרך עיר פראנקפורט הנמצאים סביב לה, סרו לבית אבי לדרוש בשלומי, כמו הרב הגאון המבקר הגביר ר' מתתיה שטראסון מוילנא, והרב הגביר אורח נכבד לדורותיו ר' בנימין אשכנזי מהוראדנא בהרב הגאון ר' יהושע העשיל ראביד מקיק לובלין, זכרון כולם לברכה ולחיי נצח, וכן הגביר האדיר מקיוב ר' ישראל בר אדם קי, ומחותנו הגביר הנודע ר' זלמן חוטר מגוע לעווין בפניסק ניע; גם כאשר הי' בפני הרב הגאון המהולל ברב תשבחות מרה שמואל מאהליווער אביד דקיק ביאליסטאק על דבר ישוב ארץ ישראל בחר להתאכסן בבית אבי, והוא הציג אותו לפני הבאראן ראמהשילד ויפק ממנו רצון לתת את שאלתו, וכן כאשר נסע לארצנו הקדושה עם אשתו הרבנית דרך פראנקפורט הרב הגאון הצדיק הנודע למשגב במלוא רוחב הארץ בתורתו ובפרישותו כבוד ר' יהושע לייב דיסקין זצ"ל אשר הי' רב ואביד דקיק בריסק מליטא, ורבים מגבירי עיר פ"פ ועשירי יצאו לקראתו לקבל פני צדיק ויתחננו לו וכן לאשתו וקרבת הנשים לשכון אצלם, אף נשקו לו כנפי בגדיהם באמנם לו, כי יהי להם לכבוד היותר נעלה כאשר יהי בביתם אורח גדול כמוהו; אך הוא לא שעה לבקשתם, וישכון כבוד הוא ואשתו בבית אבי לערך שני שבועות ימים. גם הבאראן שויד חפץ להעניק את רבינו הגאון יצ"ד מברכת מאבו לתת לו איזה אלפים רויכ להוצאת הדרך, כי חס הכסף מכיסו — מדבר, כי נחפו הי' להמלט על נפשו ולצאת מארץ רוסיא, גם הוא כאבי ניע לרגלי עלילת מוסר ומלשין אחד ואשר ידוע כי לא חטא מאומה נגד חוקי הממשלה, כי שמו אותו בבית האסורים — אך הגאון הצדיק הודה להבאראן על רב טובו וחסדו ולא רצה לקחת מאתו, אך מאבי קבל חמש עשרה מאות רויכ כפי שהי' נחוץ לו ולאשתו, אבל רק בתנאי קודם למעשה, כי לא יצטרך לו אם ישוב לו את הכסף בבואו ירושלימה, וכן הי', כי בזמן קצר אחר בואו לשם, מוכרח הי' אבי צמרות רצון נפשו לעשות רצון צדיק ולקבל את סך הכסף הנזכר ע"י עובר אורח מירושלים.

סוף דבר הננה בית אבי הי' בפראנקפורט נתינת ועד לגאונים, צדיקים, חסידים ואנשי מעשה, וכן לעשירים ונכבדי ארץ, וביחוד להבאים מרוסיא, ואת כולם תמך, את מי בעצתו ואת מי בנדבת ידו הרחבה, כי גם בהיותו גולה בחו"ל האירה לו ההצלחה את פניו ולא עזב הי' את חסדו מאתו; ואף אמנם כי רבים מאנשי אמונה שכחו את כל הטוב אשר עשה עמם ובעת צר לו נשאר בידם יותר מהצי הוננו, כי גנבו גם כחשו ושמו מן הבא בידם כסף וכל דבר הפך בכליהם ולא ידעו בושת, וכאשר הי' הון ועושר בביתו שקד ורדף לעשות צדק בגילה, כי שלח בכל שנה כסף

רב להשיבה המפוארה בירושלים הנקראת „אוהל משה“ אשר יסדה אוהבו הגאון רבינו יהושע לייב והוא אבי ה' לה למטה עוז ולמשען. וכן ה' בעל גומל חסד גדול לעניים ולעשירים אשר בזה גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה אשר היא רק לעניים. שלשים שנה ענה אבי את נפשו ולא בא לפיו כל דבר מאכל בשר, ויחי את נפשו דק בדגים ובמאכלי חלב, ובכל זאת לא רָהַ מְשָׁן בשרו. פניו היו אדומים ולא ידע מכל מחלה עד אשר חלה את חליו אשר מת בו.

אנכי אחר כאשר הייתי סמוך באמדור על שולחן חותני הנביר הנכבד ר' שמואל חוה ארבע שנים ואחר כאשר מתה אמי זקנתי, אם אבי אשר עשתה לי שנים רבות לפני מותה ליורש את ביתה ונחלתה, נחלת שדה אשר נתן לה אבי זקני ר' חיים חייקא בכתובתה, הייתי לעובד אדמה, ויהי היום לי להשגיח על עבודת השדה והלילה לרות כמי הדעת את צמאון הנפש, ותודות לה', כי אף אמנם לא היתה מחיתי כיד העשירים הגדולים אשר לא ימנע מעל שולחנם בשר ודגים כל יום, ימיהם טובים ואין להם שנוי וסת, אבל לחם לאכול ובגד ללבוש לא חסר לי; גם עבדים ושפחות, פרות לחצוב ומוסים לעבודה ולניסעה ה' לי. ואם נבל אחד, גבור לשתות יין שרף ואיש חיל למסוך שכר העלה על המוקד בלילה אחד על לא דבר את בית נרני ואת כל כלי עבודת האדמה אשר לי יחד עם הפרות והמוסים, כי מה לו לצער בעלי חיים? והנוק עדה על כמה אלפים ררכ מדבר, כי לא הבטחתי אותם מאחריות האש, אך בזמן לא כביר התנשאתי לעמוד עוד על מעלה, ואם לא על המעלה אשר עמרת בתחלה, אבל ה' לי די מחית נפשי ונפש בני בתי, והמבעיר את הבערה כאשר שכב שכור בראש כל חוצות, כן הוא שוכב כעת והכלבים יסובבוהו ככדור למען לקק את קיאו.

במרוצת הימים האלה שלחתי למכתב עתי, המליץ אשר יצא או בקרית מלך רב פעמטערסבורג ע"י החכם אריז מאמר בשם, קול עובד אדמה ויהימים האלה היו ימים רעים לישראל, כי השר אינאמיקו אשר ה' למניסער במדינתנו בעניני הפנים בימי הקיסר אלכסנדר השלישי, הוציא גזירות קשות ורעות עלינו, ואתו יחד כל צוררי ישראל אשר זה מקרוב חבקו אשפתות, פתחו פי מרמה ודבריהם ה' נשמעים כי נעשו לראשים, כי רק אל המסחור שמו היהודים את פניהם, חובקי ידים הם ונרפים מלעבוד את האדמה אשר כל עובדי ישבעו להם, וכולם החלו לשיר שיר ישן נושן אשר כבר אבד עליו קלח, כי גם המשורר הרוסי דְרֵאוֹנוֹין הוקן אשר עדה למעלת יועק. המשפטים בימי הקיסר אלכסנדר הראשון, כאשר שלחו אותו בראשית ממלכת פֶּאוֹנְעֵל הראשון לחקור ולדרוש את הסבה הראשית, אשר האכרים מפלכי רוסיא הלבנה מטה ידם וירעבו להם, אבד מעמו ויוציא משפט מעוקל, כי היהודים אשמים בזה, כי רק המסחור הנמצא בידיהם הביא אותם, את האכרים לעוני ודוחק ויעש שקר בנפשו כמו שאינו יודע, כי אדוני הנחלות והאחוות אשר לא הסירו מִקְבֵּל ומעבודה קשה גם בלילה את שכם האכרים אשר היו להם לעבדי עולם חִיבִים בזה, ועוד לא נתנו להם לעשות די עבודתם כשדות שלהם ולצאת מגבול נחלתם, נחלת לוחציהם ודוחקיהם להשתכר מה. עיניו חשכו מראות את האמת והוכה בשגעון ובתמהון לבב מדבר, כי גם הוא דערוזוין ה' בעל אחות שדה גדולה ולו היו עבדים רבים לכמה מאות אשר נתנה

